

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ЯК АГЕНТ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ

В статті розглядаються особливості впливу соціальних мереж Інтернет на соціалізацію молоді. Автор аналізує соціальні мережі Інтернет як агента вторинної соціалізації, акцентує увагу на явищі кіберсоціалізації і процесі формування нових ціннісних орієнтацій молоді, наголошує на необхідності підтримки в мережі Інтернет «віртуальної етики» і створення культурного сегмента, спеціально зорієнтованого на молодих людей.

Ключові слова: соціалізація, соціальні мережі Інтернет, кіберсоціалізація, віртуальний простір, агент соціалізації, молодь.

В статье рассматриваются особенности влияния социальных сетей Интернет на социализацию молодежи. Автор анализирует социальные сети Интернет как агента вторичной социализации, акцентирует внимание на явлении киберсоциализации и процессе формирования новых ценностных ориентаций молодежи, подчеркивает необходимость поддержания в сети Интернет «виртуальной этики» и создания культурного сегмента, специально ориентированного на молодых людей.

Ключевые слова: социализация, социальные сети Интернет, киберсоциализация, виртуальное пространство, агент социализации, молодежь.

The article considers the features of the influence of social networks of the Internet on socialization of young people. The author analyzes the social networks of the Internet as a secondary agent of socialization; focuses on the phenomenon of cybersocialization and the formation of new value systems of young people; emphasizes the need to maintain the Internet «virtual ethics» support and cultural segment creation which is specifically focused on young people.

Key words: socialization, social networks of the Internet, cybersocialization, virtual space, an agent of socialization, young people.

Останнім часом ми можемо спостерігати новий етап розвитку українського постіндустріального суспільства, пов'язаний з формуванням інформаційної цивілізації. Соціокультурне середовище значно трансформувалося в результаті зміни системи цінностей, а також через появу нового типу інформаційно-комунікативного простору – Інтернету. Інформаційна цивілізація надала суспільству величезні обсяги інформації в зрозумілій для сприйняття формі – у виді соціальних мереж.

Основним соціальним активом постіндустріального суспільства є молодь, яка більшою мірою пізнає світ за допомогою засобів масової інформації, комунікації і соціальних мереж Інтернет. Значною мірою на молодь впливає інформація, яку вона здобуває з соціальних мереж. Дане

явище набирає обертів з часів його появи і до сьогодні. Тому є очевидним зв'язок між процесами трансформації соціально-ціннісних орієнтацій сучасної молоді і суттєвим впливом на неї інформації всередині соціальних мереж.

На жаль, інформація в наш час перестала надавати цінність знання, оскільки засвоєння, запам'ятовування і застосування відійшло на другий план. Носієм знання, більшою мірою, стало джерело зберігання і обміну інформацією, а не людина і книга, як це традиційно було раніше.

Можливості соціальних мереж доки ще не дослідженні в повному обсязі, але вже зараз дають привід казати про їх виключний вплив на формування свідомості молоді, мотиви її поведінки, ціннісні орієнтації, стиль життя, вибір мети і шляхів її реалізації, супутніх процесу соціалізації.

Проблематика соціалізації молоді через вплив соціальних мереж Інтернет є міждисциплінарною і привертає увагу спеціалістів різних галузей знань: соціологів, філософів, політологів, соціальних психологів. Ця проблема є актуальною, але в той же час і малодослідженою. Ступінь наукової розробленості проблеми пов'язаний зі зростанням інтересу соціологів до процесів інформатизації, комунікації, з прагненням усвідомити роль Інтернет в житті сучасної молоді.

Питання порушення даної проблематики трапляються в працях зарубіжних і вітчизняних авторів в царині дослідження соціалізації молоді у віртуальному суспільстві, ролі інформаційних процесів в інтеріоризації культурно-нормативних стандартів, стабілізуючих соціальну систему. Звертають на себе увагу праці Е Гіденса, М. Кастельса, П. Дракера, Д. Белла, Е. Тоффлера, З. Бжезинського, Е. Масуди, М. Маклюена, П. Бергера, Т. Лукмана. Серед українських і російських авторів слід відзначити роботи Т. Каменської, О. Горошко, О. Личковської, О. Кислової, С. Коноплицького, С. Романенко, Д. Іванова, В. Симховича, А. Чистякова, С. Данилова та ін.

Мета статті – дослідити соціальні мережі Інтернет як агента соціалізації молоді. Для досягнення поставленої мети необхідно: проаналізувати особливості впливу соціальних мереж Інтернет на процес соціалізації молоді й формування нових ціннісних орієнтацій; акцентувати свою увагу на понятті «кіберсоціалізація».

Соціалізація для гуманітарних наук є однією з центральних сфер, яка підлягає інтенсивним змінам, регулярно досліджується й уточнюється.

Поняття «соціалізація» в соціології трактується як процес інтеграції індивіда в суспільство, у різноманітні типи соціальних спільнот шляхом засвоєння ним елементів культури, соціальних норм і цінностей, на основі яких формуються соціально значущі риси особистості. Соціалізація відбувається протягом усього життя людини, традиційні форми соціалізації містять в собі два види – первинну і вторинну. *Первинна соціалізація* відбувається з дитинства у межах родинних зв'язків, *вторинна* – у межах соціальних інститутів і соціальних контактів поза межами безпосереднього середовища [1, с. 222-223].

Бергер і Лукман розглядають соціалізацію як процес, який очолюють агенти соціалізації [2], інші прирівнюють соціалізацію до адаптаційного процесу [3].

Традиційно соціалізація особистості відбувається через розширення каталогу спілкування, збільшення видів діяльності й розвиток самосвідомості особистості. На всіх трьох напрямках певним чином позначаються тенденції посилення раціоналізації та інтелектуалізації суспільних відносин [4, с. 174-175].

Виступаючи елементом соціальності, Інтернет і соціальні мережі, створені за допомогою нових інформаційних технологій, стають потужним агентом вторинної соціалізації людини: соціалізації не тільки в мережевому суспільстві, але й у реальному суспільстві, в якому людина живе. В свою чергу, виступаючи агентом соціалізації, соціальні мережі впливають на особистість і її моральний стан.

Соціальна мережа створює умови відкритості й свободи осмислення соціальних подій. Як і будь-який технічний засіб, мережа використовується людьми з різною метою. Наповнення соціальної мережі – це індикатор розвитку суспільства. Вона виступає як засіб інформаційних війн, маніпуляцій людьми, соціалізації, виховання дітей, підлітків і молоді.

На думку Бергера і Лукмана, саме в соціалізаційному процесі криються можливості кардинальних реконструкцій і конструкцій людської поведінки. А з початком віртуалізаційних процесів соціалізація, особливо молоді, заслуговує на особливу увагу [2].

Віртуальний світ, в який потрапляють молоді люди, надає їм додаткову свободу для вираження своїх емоцій, почуттів, життєвих позицій, настроїв, поглядів, подолання різноманітних внутрішніх і зовнішніх конфліктів, виникаючих в реальному житті в родинних стосунках, відносинах з однолітками.

Соціальні мережі, відсуваючи на другий план класичні інститути соціалізації – родину, школу, друзів, займають провідну позицію в процесі соціалізації молоді й мають безпосередній вплив на її ціннісні орієнтації.

Оскільки ціннісні орієнтації молоді як соціально-демографічної групи знаходяться в процесі формування і потребують певного часу для інтеріоризації, молоді люди відчувають велику залежність від різноманітних зовнішніх факторів, до числа яких відносять Інтернет-комунікації. Під впливом мережевого суспільства змінюється їх стиль життя (звичні канали отримання інформації, характер міжособистісних взаємодій, структура дозвілля), відбувається інтенсивне вироблення нових моделей взаємодії з середовищем [5]. І, безумовно, це все впливає на безперервний процес соціалізації молодої людини.

Процес соціалізації інтенсивніше проходить в дитинстві й молодості, в той період, коли закладаються всі базові ціннісні орієнтації, засвоюються основні соціальні норми, формується мотивація соціальної поведінки. Соціалізація особистості завжди була тісно пов'язана з родиною і системою освіти, але в інформаційному суспільстві це, як і багато іншого, піддається

трансформації. Найбільш важливим фактором соціалізації стають мережеві комунікації.

Ми погоджуємося з думкою Данилова [6], що соціалізацію особистості зі зважанням на Інтернет-фактори, варто розглядати у двох вимірах. *По-перше*, це соціалізація у віртуальному кіберпросторі, коли суб'єкт засвоює норми і цінності, моделі поведінки в мережевому просторі, інтегрується в мережеві Інтернет-спільноти. Показниками цього є рівень його комп'ютерної та інформаційної грамотності, знання правил і наявність навичок взаємодії в Інтернет-просторі. *По-друге*, це соціалізація в реальному світі через віртуальний вимір. Інтернет виступає не тільки потужним агентом вторинної соціалізації, але й виграє конкуренцію у інститутів, які реалізують первинну соціалізацію. Цьому сприяє динаміка сучасного життя, криза традиційних інститутів і цінностей – Інтернет соціалізує більшою мірою, аніж агенти реальної соціалізації.

Поява мережевого суспільства провокує особистість на можливу зміну вже засвоєних з дитинства норм і цінностей. На думку російського вченого Чистякова, в Інтернеті народжується новий вид соціалізації, який не можна зводити ні до первинної, ні до вторинної соціалізації, оскільки він здійснюється всередині віртуального простору, а його результати позначаються на реальному соціальному оточенні. Поєднання життя індивіда в реальному і віртуальному просторах вчений позначив терміном – *«третична соціалізація»*, підкресливши, що новий вид соціалізації може мати різну направленість і, відповідно, двоякий результат: забезпечувати розвиток як позитивної життєвої орієнтації, засвоєної в результаті первинної і вторинної соціалізації в реальному соціумі, так і негативної – призводити до десоціалізації в реальному соціумі [7, с. 25].

Сучасні процеси також дозволяють говорити і про явище кіберсоціалізації, яке стало актуальним в рамках розвитку інформаційної цивілізації [8]. Більшість молодих людей переносять створені в віртуальному світі соціальні норми на реальні відносини, руйнуючи тим самим сформовані нормативні підвалини суспільства, які за останні десятиріччя сильно деформовані, а їх віртуалізація призводить до ще більшої деформації соціальної свідомості й поведінки.

Кіберсоціалізація людини – соціалізація особистості в кіберпросторі, процес зміни структури самосвідомості особистості, який відбувається під впливом і в результаті використання ним сучасних інформаційних і комп'ютерних технологій в контексті життєдіяльності. Кіберсоціалізація людини особливо яскраво відбувається в Інтернет-середовищі, внаслідок використання його ресурсів і в процесі комунікації з віртуальними агентами соціалізації, з якими людина зустрічається і спілкується в соціальних мережах, у процесі переписки по e-mail, на форумах, в чатах, блогах, online-іграх. У процесі кіберсоціалізації у людини виникає цілий ряд нових очікувань та інтересів, мотивів і цілей, потреб і установок, а також форм психологічної та соціальної активності, безпосередньо пов'язаних з фактично новим віртуальним життєвим простором людини [8].

До *особливостей впливу* мережі Інтернет на соціалізацію молоді відносять:

- комунікацію молоді, яка набуває різних форм (при цьому може відбуватися зміна ім'я, віку, приписування собі неіснуючих досягнень, підвищення статусу);
- наявність власного (інтимного) світу, в який немає доступу нікому, окрім нього самого;
- відсутність відповідальності і контролю над діяльністю молодої людини, підлітка;
- реалістичність процесів і повне абстрагування від оточуючого світу;
- можливість виправити будь-яку помилку шляхом неодноразових спроб, змінити віртуальну реальність;
- можливість самостійно приймати будь-які рішення (в межах мережі), не зважаючи на наслідки, до яких вони можуть призвести [9, с. 7].

Останнім часом вчені досліджують Інтернет як один з агентів соціалізації і вважають, що це призводить до появи можливих кризових форм Інтернет-соціалізації, серед яких виділяють: негативні залежності, компульсивну (нав'язливу) віртуальну поведінку, занурення в світ внутрішніх переживань, коли зменшується потреба в активному засвоєнні зовнішнього середовища. До цих кризових форм можуть призводити онлайн-ігри з елементами насилля, що в свою чергу сприяє зростанню агресивної поведінки молоді в реальному середовищі [5]. Також мережеве суспільство може сприяти засвоєнню асоціальних, антиправових установок, які засвоюються і відтворюються в реальному світі.

Тобто ми можемо побачити, як постійне перебування в мережі Інтернет негативно позначається на процесі соціалізації через: скорочення безпосередніх соціальних взаємодій з оточуючими, звуження соціальних зв'язків, зміни в спілкуванні з друзями і близькими, розвиток депресивного стану.

Але все ж таки, поряд з проблемами, які можуть негативно впливати на соціалізацію молоді, варто зазначити і ряд позитивних моментів, пов'язаних з використанням Інтернет-технологій: розширення доступу до корисної інформації і комунікаційних можливостей, поява нових форм роботи і дозвілля, засвоєння нових знань і навичок, можливість дистанційної освіти, підвищення педагогічного потенціалу.

Відкриваючи багато нових можливостей перед суспільством, соціальні мережі Інтернет безумовно відображають його стан, рівень культури, цінності, які головним чином впливають на зміст інформації, розміщеної в мережі. І низька якість цього змісту – проблема не Інтернету, а суспільства – проблема конкретних людей і соціальних груп, які ним користуються.

Таким чином, можна зробити такі *висновки*:

- соціальні мережі, виступаючи особливим соціальним простором, є тією сферою, де трансформуються традиційні форми соціалізації і соціальних

відносин, а спілкування як вид дозвільної зайнятості стає можливим не в традиційному виді безпосереднього живого спілкування, а набуває риси простої комунікації;

– зміни соціалізаційних процесів молоді відбуваються як на рівні агентів соціалізації, так і на рівні тих, хто соціалізується, тобто кожен з користувачів Інтернету може одночасно займати дві позиції і брати активну участь у формуванні нових моделей поведінки у мережевому просторі, бути трансляторами соціокультурних, інституціональних норм, цінностей і правил, а також практик повсякденної культури;

– конструюється новий тип соціального індивіда – *Homo virtualis* – людини, орієнтованої на віртуальність, творця, носія, споживача віртуальної культури;

– соціальні мережі значно впливають на соціалізацію сучасної молоді, відбувається процес кіберсоціалізації під впливом нових комп'ютерних технологій;

– соціалізуюча роль соціальних мереж, на думку автора носить частково позитивний і частково негативний характер;

– соціальні мережі замінюють традиційних агентів соціалізації, внаслідок чого молоді люди створюють свій віртуальний соціум, в якому діють ними вигадані закони;

– норми і правила, які формуються всередині соціальних мереж, не співпадають із загальними стандартами, за порушення яких накладають цілком реальні покарання;

– молодь засвоює у віртуальному світі нові норми й правила, не завжди позитивні, переносить їх в реальний світ, руйнуючи загальноприйняті в межах існуючої культури і ускладнюючи цим процес соціалізації.

Перед суспільством стоїть задача – створення в Інтернеті культурного сегменту, спеціально орієнтованого на молодих людей і конкуруючого з низькокультурними ресурсами. А також підтримка так званої «віртуальної етики», задачами якої має бути:

- 1) закріплення моральних норм і цінностей, які будуть діяти в мережевому суспільстві;
- 2) соціальний контроль за поведінкою користувачів Інтернет;
- 3) моральна оцінка процесів віртуальної комунікації;
- 4) введення певних обмежень і заборон.

Існує ряд напрямків, в яких може реалізовуватися зазначена задача. В першу чергу, Інтернет є невід'ємною частиною молодіжного дозвілля. Адже відомо, що дозвілля, його зміст та наповнення має величезний вплив на формування і розвиток особистості молодої людини, на становлення її базової культури. Тому педагогічне освоєння Інтернету має містити в собі організацію дозвілля, створення Інтернет-сайтів, які задовольнятимуть потреби молодих людей і в той же час сприятимуть їхньому особистісному розвитку та успішній соціалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соціологія: підручник / за ред. В. Г. Городяненка. – 3-тє вид., переробл. і доп. – К.: ВЦ «Академія», 2008. – 544 с.
2. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман. – М.: Медиум, 1995. – 322 с.
3. Социальная психология: учебное пособие для студ. высших учеб. заведений / А. Н. Сухов, А. А. Бодалев, В. Н. Казанцев и др. – М.: Издат. центр «Академия», 2001. – 600 с.
4. Каменская Т. Г. Социальное знание и виртуализация социальной реальности / Т. Г. Каменская. – Одесса: Астропринт, 2009. – 280 с.
5. Симхович В. Проблемы социализации молодежи в сетевом обществе / В. Симхович // Spoleczenstwo sieci. Tom I. Gospodarka sieciowa w Europie srodkowej i wschodniej. Pod red. Slawomira Partyckiego. – Lublin: Wydawnictwo KUL, 2011. – С. 201-205.
6. Данилов С. А. Риски и потенциал интернет-социализации молодежи / С. А. Данилов // Известия Саратов. ун-та. Серия: Философия. Психология. Педагогика. – Саратов: Саратов. гос. ун-т, 2012. – Т.12. – С. 42-46.
7. Чистяков А. В. Социализация личности в обществе Интернет-коммуникаций: социокультурный анализ / А. В. Чистяков. – Ростов-на-Дону: Рост. гос. пед. ун-т, 2006. – 278 с.
8. Плешаков В. А. Виртуальная социализация как современный аспект квазисоциализации личности // Проблемы педагогического образования: сб. научных статей / под ред. В. А. Сластенина, Е. А. Левановой. – М.: МПГУ – МОСПИ, 2005. – Вып. 21. – С. 48-49.
9. Пырочкина С. А. Психолого-педагогическая и социальная поддержка подростков: программы, групповые занятия, проектная деятельность / С. А. Пырочкина, О. П. Погорелова. – Волгоград: Учитель, 2008. – 123 с.